

OLIIY TA'LIMDA XORIJIY TALABALARGA O'ZBEK TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Rahmatova Z M

ADTI O'zbek tili va adabiyoti, tillar kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Oliy ta'limda xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'qitishda samarali natijalarga erishish vositalaridan biri pedagogik texnologiyalar hisoblanadi. Bunday texnologiyalar oliy ta'limda xorijiy talabalarni o'qitish va ularga ta'lim berishda yangi sifatli darajaga o'tishga imkon beradi.*

Kalit so'zlar: *pedagogik texnologiya, ta'lim jarayoni, pedagogik ta'lim texnologiyalari, tanqidiy fikrlash, loyiha, informatsion-kommunikatsion texnologiya, motivatsiya.*

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ УЗБЕКСКОМУ ЯЗЫКУ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ВУЗЕ

Рахматова З.М

*Старший преподаватель кафедры узбекского языка и литературы, языков
Андижанский государственный медицинский институт*

Аннотация: *Одним из средств достижения эффективных результатов в обучении иностранных студентов узбекскому языку являются педагогические технологии. Такие технологии позволяют перейти на качественно новый уровень в образовании и изучении иностранного языка в вузе.*

Ключевые слова: *педагогические технологии, образовательный процесс, педагогические образовательные технологии, критическое мышление, проект, информационно-коммуникационные технологии, мотивация.*

THE MODERN PEDAGOGICAL EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING THE UZBEK LANGUAGE FOR FOREIGN STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.

Rakhmatova Z.M

*Senior Lecturer Department of Uzbek Language and Literature Andijan State
Medical Institute*

Annotation: *One of the means of achieving effective results in teaching the Uzbek language for foreign students is pedagogical technologies. Such technologies allow for a transition to a qualitatively new level in education and the study of a foreign language at a university.*

Keywords: *pedagogical technologies, educational process, pedagogical educational technologies, critical thinking, project, information and communication technologies, motivation.*

Masalaning asosida ta'lim jarayoniga tizimli-faoliyatli yondashuv yotadi, bu yerda ta'kidlash joizki, D.B. Elkonin, A.N. Leontyev, L.S. Vigotskiy, P.Ya. Galperin, V.V. Davidov singari mashhur olimlar bu yondashuvlarga o'z hissalarini qo'shgan. Ushbu masalani hal qilishda G. Selevko, V.P. Bespalko, M.V. Klarin, V.M. Monaxov, S.E. Svetkova, M.V. Boyko, N.S. Pronina, A.N. Shamov, O.V. Kim singari olimlarning zamonaviy tadqiqotlari adabiyotlarda yoritib berilgan. Xorijiy adabiyotlarda (F. Persival, G. Ellington) pedagogik texnologiya termini birinchi darajada muloqot sohasida (audiovizual, televideniye, kompyuter texnologiya va boshqalar) ta'lim vositasi sifatida ifodalangan. M. Klark fikricha, pedagogik texnologiya tushunchasi ta'limda ishlab chiqish va jarayonlardan foydalanib qilingan ixtirolar sanaladi.

Maqolaning maqsadi shundaki, pedagogik texnologiya va pedagogik ta'lim texnologiyalari tushunchalarini aniqlash, maqola mavzusi bo'yicha ilmiy va maxsus adabiyotlarni tahlil qilish, oliy ta'limda xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'qitishda qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar va ularning natijalarini yoritish hamda asosiy tavsiflarini aniqlashdan iborat.

Zamonaviy pedagogik lug'atga pedagogik texnologiya va pedagogik ta'lim texnologiyasi degan tushunchalar kiritilgan.

Pedagogik texnologiya termini ta'lim jarayonida tizimli qo'llaniladigan metodlar, instrumentlar va shakllar yig'indisini ifodalaydi. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda "pedagogik texnologiya" terminining ko'plab ta'riflarini uchratish mumkin, ammo umuman olganda, ular quyidagilarga to'g'ri keladi: ular taxmin qilingan natijalarga erishishda ma'lum vazifalar ketma -ketligini tartibga solishdan iborat. Bugungi kunda pedagogika fanida oliy ta'limda ta'lim sifatini oshirishga yordam beruvchi ta'lim texnologiyalarning mingdan ortiq turi mavjud. Ta'lim texnologiyalari - bu ta'lim maqsadiga erish va rejalashtirgan natijalarni olishga imkon beruvchi nazariy asoslangan ta'lim usullari, yo'llari, o'qituvchi va talabaning bir-biriga o'zaro ta'siridan tashkil topadi. Ta'lim texnologiyalari – bu umuman olganda o'quv jarayoni va talaba faoliyatini tashkillashtirish tamoyillari sanaladi.

Oliy ta'limda xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda quyidagi ta'lim texnologiyalari keng ko'lamda qo'llanilib kelinmoqda: informatsion –kommunikatsion (Internet); muammoli ta'lim; turli darajali ta'lim (debat, hamkorlik, keys-metodi); ta'limning jamoaviy tizimi (blok-modulli, kommunikativ texnologiya, mahorat texnologiyasi); distansion shakl; o'yin texnologiyasi (rolli, ish o'yinlari); loyiha texnologiyasi; ta'limni rivojlantiruvchi texnologiya va boshqalar.

Mazkur maqolada yuqorida sanab o'tilgan texnologiyalarning ayrimlarini ko'rib chiqamiz.

1. Informatsion –kommunikatsion texnologiya (IKT) xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatish jarayonini sezilarli darajada boyitadi, talabalar mustaqil ishlari intensivlashtirishiga yordam beradi va ularning o'zlashtirish ko'nikmalarini rahbatlantiradi. Kompyuter dasturlaridan mohirona foydalanish xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatish jarayonini samarali takomillashtirishga imkon beradi, talabani auditoriya va mustaqil tayyorlanishiga yordam beradi. Zamonaviy internet-resurslari turli o'quv loyihalarni tayyorlash uchun talabalarga boshqa tildagi axborotlarni izlash hamda tahlil qilishning keng ko'lamli imkoniyatini ochib beradi. Multimediyali taqdimot pedagogga videofragmentlardan foydalanib, materialni tushuntirishga imkon beradi. Informatsion – ta'limiy dasturlar ta'lim oluvchilarga mavzu materialini modellashtirish va ko'rgazmali taqdim etishga yordam beradi. Mazkur metodning muhim muvaffaqiyatlari ayrim kamchiliklarni ajratishga muvaffaq bo'ladi. Birinchidan, IKT mashg'ulotini yuklab olish va ular uchun chet tilida (o'zbek tilida) o'quv faoliyatini shakllantirishda boshqa shakllarini chetda qoldirishda shaxslararo muloqotni bostirish xavfi mavjud bo'ladi. Ikkinchidan, hamma o'quv muassasalari ham zamonaviy zarur jihozlar bilan jihozlanmagan. Undan tashqari, topshiriqni bajarish ma'lim bir vaqt doirasida chegaralangan.

2. Tanqidiy fikrlash texnologiyasi

Tanqidiy fikrlash - fikrlashning ma'lum bir turi bo'lib, unda talaba o'zining farazlarini tasdiqlash uchun muayyan dalillarni olishga harakat qiladi. "Tanqidiy fikrlashga qodir bo'lgan talaba interpretatsiyaning turli usullariga va axborotni baholashga, qarama qarshi axborotlar oqimidan ajratish usullariga, nafaqat o'zining, balki suhbatdoshining ham fikrlarini oqilona baholashga ega bo'ladi".

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va takomillashtirish uchun quyidagi pedagogik usullardan: breynstorming, intellektual mashqlar, nazorat savollari metodi, "to'xtab" o'qish metodi, savollarni almashtirish metodi va boshqalardan foydalaniladi.

3. So'nggi yillarda loyiha texnologiyasi juda keng ko'lamda qo'llanilmoqda. Bu kompleks ta'lim metodi o'quv jarayonini individuallashtirishga imkon beradi. Texnologiya xorijiy talabalarga o'zbek tilida muloqot qilish va aniq amaliy maqsadga erishishga (insho, multimediyali taqdimot, sahna ko'rinishi, talabalar tadbirlari va boshqalar) qaratilganligi bilan tavsiflanadi. Loyiha talabalar ijodiy faoliyatini rivojlantirish, ular bilish jarayoni, mustaqilligini faollashtirishga qaratilgan bir qator ta'lim metodlari va usullarini tashkil qiladi. Loyiha texnologiyasi bir talaba yoki jamoa tomonidan, yozma yoki og'zaki shaklda amalga oshirishli mumkin. Faoliyatning bunday turi chet tilida ishlashning asosiy turlari: eshitish, gapirish va yozishni qamrab oluvchi turli bosqichlar bilan tavsiflanadi.

Loyiha texnologiyasi quyidagi bilish jarayonlari: fikrlash, xotira, diqqat, o'zini tahlil qilish qobiliyatining rivojlanishiga yordam beradi. loyihaviy ta'lim ijodiy qobiliyatni shakllantiradi va ta'lim oluvchilarni faollashtiradi, shuningdek, talabalarda o'zaro yordam, mehribonlik, chidamlilik singari asosiy axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi. Biroq, o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitishda unga mos talablarga

javob beruvchi loyiha ishlab chiqish zarurligini esda tutish darkor. Mana ularning asosiylari. Birinchidan, talabalarda yakuniy natijalarni shakllantirish usulini (taqdimot, himoya, ijodiy hisobot, ko'rgazmalar va boshqalar) muhokama qilish zarur. Navbatdagi talab olingan natijalarni tizimlashtirish va tahlil qilish. Keyin natijalarni jamlab, ularni rasmiylashtirish, taqdimotlar yaratish. Oxirgi talab esa tadqiqotda ko'rib chiqilgan yangi muammolar xulosasi.

4. Modul-reyting texnologiyasi

Ingliz tilida muloqot qiluvchi mamlakatlarda 60-yillar oxirida ta'lim oluvchi tomonidan mustaqil tarzda bajariluvchi aqliy harakatlar usuli, yozma buyruqlarni o'z ichiga olgan o'quv dasturlari paydo bo'lgan. Ular modullarda ifodalangan. Har qaysi modul axborotlar banki va belgilangan didaktik maqsadlarga erishish bo'yicha qo'llanmalardan iborat bo'lgan. Pedagog konsultant, koordinator rovida bo'ladi. Topshiriqni bajarish bo'yicha pedagog unga mos tarzda natijalarni baholash mezonlaridan foydalanadi. Har bir ko'rsatkichga tanqidiy yondashadi (minimal va maksimal). Turli metodlar yordamida (ekspert bahosi) barcha ko'rsatkichlar aniqlanadi. Kamchilik – ko'rsatkichlarning og'irlik qiymatini aniqlashda aniqlikning mavjud emasligi. Undan tashqari, talabalarining hammasi ham o'quv faoliyatining bu turiga tayyor bo'lmaydi va hamma ta'lim oluvchilar ham internetga kira olmaydi. Nazorat reyting tizimining obyekti xorijiy til sifatidagi o'zbek tili fani bo'yicha talabaning malaka va ko'nikmalari yig'indisi, shuningdek, ularning ijtimoiy faolligi xizmat qiladi. Reytingning asosiy vazifasi: o'quv faoliyatining turli sohalarida talabalar motivatsiya darajasining oshishi; individual ta'lim dasturlarining tuzilishi; oliy ta'lim muassasasi talablariga javob beruvchi yaxshi mutaxassislarni maqsadli tayyorgarligi xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida reyting – ta'lim jarayoni davomida talabalar erishgan yutuqlarini har tomonlama va umumlashtirilgan baholash natijalari bo'yicha talabalar reytingi.

Shunday qilib, yuqorida ko'rib chiqilgan pedagogik texnologiyalarning ayrim turlari xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'qitish jarayonini samarali tashkil etishga, ta'lim oluvchilarda kasbiy kompetensiyani oshirib, talabalar kommunikativ bilim va ko'nikmalarini takomillashtirishga, muammoli topshiriqlarni hal qilishda chet tili bilimlarini oson o'rganish usullarini izlash, mustaqillikni namoyon etishga undashga imkon beradi. «O'quv muassasasining vazifasi – kasbiy faoliyat uchun muhim bo'lgan bir nechta yo'nalishlar bo'yicha mustahkam tushunchalar bazasini shakllantirish» dan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gayrbekova K. Yu. O'yinli interfaol texnologiyalar o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'rganayotgan talabalar uchun ta'lim vositasi sifatida // Refleksiya. 2018. № 5. 39–43-betlar

2. Yuldashev Z. Yu., Boboxujayev Sh. I. Ta'limning innovatsion usullari: keystadiy usulining o'ziga xos xususiyatlari va uni amaliy qo'llash yo'llari. Tashkent :iqtisod-moliya, 2006 y. 88 -b. 4.

3. Z.M.Rahmatova. «O'zbek tili» Tibbiyot oliygohi talabalari uchun (ingliz tilida) 2022-yil.

4. Макклелланд Д. Мотивация человека. — СПб: Питер, 2007. — 672
Максимова И. Р. Игры, в которые играют учителя с учащимися: языковая педагогика в действии // Язык и культуры. — 2019. — № 45. —С. 235–249.

5. Соловова Е. Н. Перспективные направления развития вузовской методики преподавания иностранных языков // Вестник МГИМО университета. —2013. — № 6(33). — С. 67–70.